

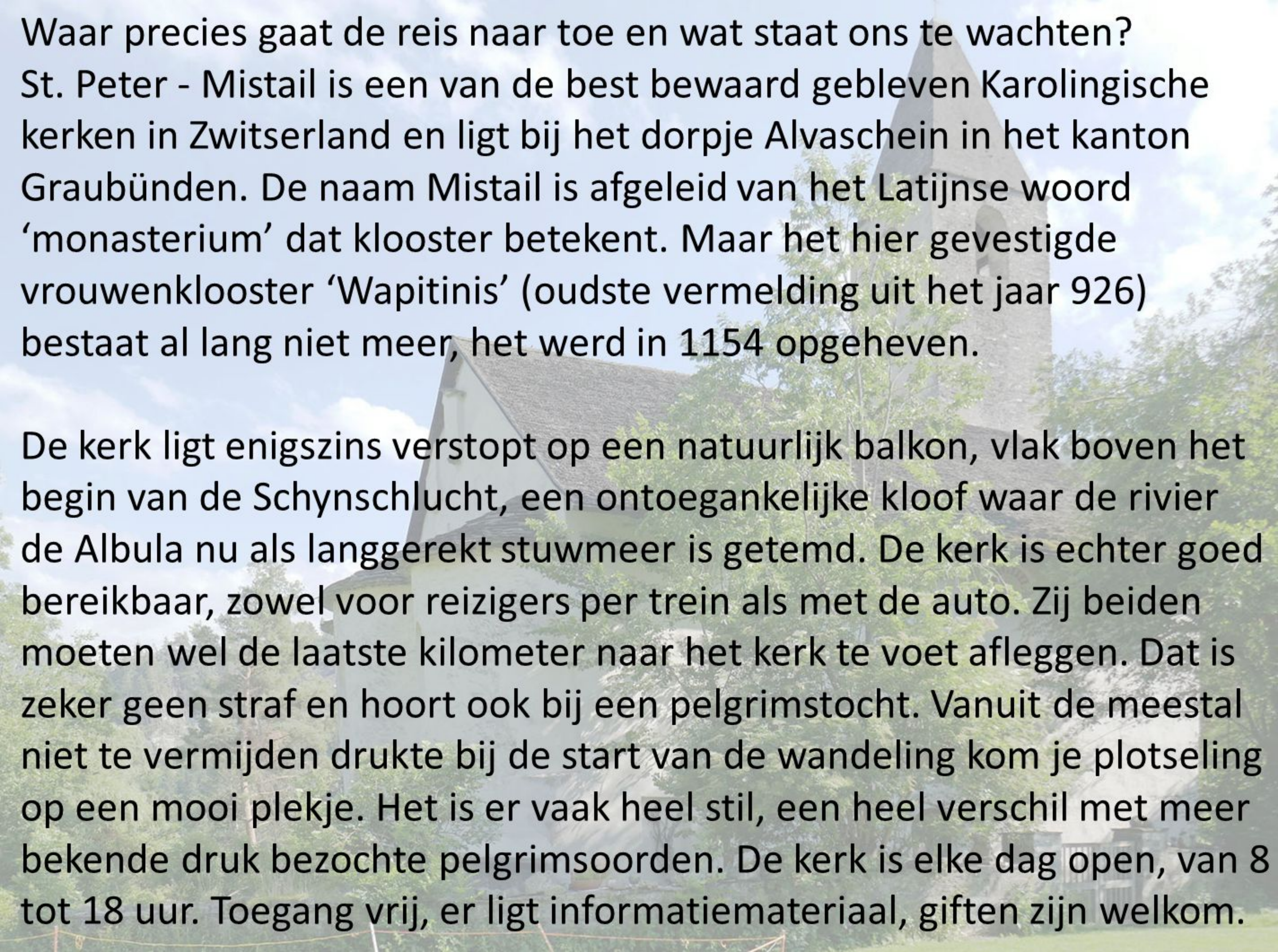
St. Peter – Mistail

gids voor een pelgrimstocht
in tempore clausa

samengesteld door jan bouterse - januari 2021 - alphen aan den rij

De drie koningen (wijzen) uit het Mattheüs-evangelie gingen eens op reis om de nieuw geboren koning der Joden te zoeken. Zoals een ster stilstond bij de stal in Bethlehem om hen de weg te wijzen, sta ik in dit beeldverslag stil bij de kerk van St. Peter in het Zwitserse Mistail. Daar kun je onder andere de drie koningen ontmoeten en in de rust van de ruimte iets ervaren van de eerbiedige vreugde bij het bereiken van hun en van je eigen bestemming.

Waar precies gaat de reis naar toe en wat staat ons te wachten?
St. Peter - Mistail is een van de best bewaard gebleven Karolingische kerken in Zwitserland en ligt bij het dorpje Alvaschein in het kanton Graubünden. De naam Mistail is afgeleid van het Latijnse woord 'monasterium' dat klooster betekent. Maar het hier gevestigde vrouwenklooster 'Wapitinis' (oudste vermelding uit het jaar 926) bestaat al lang niet meer, het werd in 1154 opgeheven.

De kerk ligt enigszins verstopt op een natuurlijk balkon, vlak boven het begin van de Schynschlucht, een ontoegankelijke kloof waar de rivier de Albula nu als langgerekt stuwmeer is getemd. De kerk is echter goed bereikbaar, zowel voor reizigers per trein als met de auto. Zij beiden moeten wel de laatste kilometer naar het kerk te voet afleggen. Dat is zeker geen straf en hoort ook bij een pelgrimstocht. Vanuit de meestal niet te vermijden drukte bij de start van de wandeling kom je plotseling op een mooi plekje. Het is er vaak heel stil, een heel verschil met meer bekende druk bezochte pelgrimsoorden. De kerk is elke dag open, van 8 tot 18 uur. Toegang vrij, er ligt informatiemateriaal, giften zijn welkom.

Praktische informatie: Bij St. Peter Mistail kom je alleen te voet: in een klein kwartier vanaf het station van Tiefencastel (S), of in circa tien minuten en licht bergafwaarts vanaf een parkeerplaats aan de weg nr. 417 tussen Tiefencastel en Thusis (P, bij de afslag naar Alvaschein bij Pardis). In beide gevallen een gemakkelijke wandeling.

Het RhB-station van Tiefencastel. Om het oversteken van een drukke weg te vermijden, kun je perron 1 aflopen, onder het viaduct door, dan zit je gelijk op de goede route naar Mistail.

Na het viaduct kom je op deze weg, evenwijdig aan de spoorlijn en de daarboven gelegen weg autoweg nr. 417 naar Thusis. Je kunt hier de kerk nog niet zien, maar wel moet je uitkijken voor vrachtauto's van het even verderop gelegen 'Kieswerk' (grindwinningsbedrijf). Er zijn langs het voetpad een paar bankjes geplaatst.

Foto van Google Streetview.

Even verderop gaat het pad onder het spoor door en daarna meteen links en licht omhoog naar de kerk. Het is daar misschien wat minder geschikt voor mensen slecht ter been zijn: zij kunnen net als rolstoelgebruikers het beste de andere route nemen, vanaf de parkeerplaats langs de bovenweg.

Foto van Google Streetview.

De parkeerplaats voor bezoekers van de kerk ligt bij de afslag naar Alvaschein van de weg met het nummer 417. Vanaf daar is het circa 10 minuten lopen, licht bergaf, over een goed begaanbare weg. De kerk komt pas laat, na een paar bochten, in zicht. *Foto van Google Streetview.*

kever en wespenorchis

Terug naar het voetpad vanaf het station: na het tunneltje onder het spoor bloeien daar (in het goede seizoen) de mooiste bloemen. En ook hier zie je de kerk pas als je er vlakbij bent.

Het welkomstcomité staat klaar: de ganzen van de boerderij achter de kerk.

De oostzijde van de rond 1200 jaar oude kerk met de kenmerkende drievoudige apsis. In het raam van de middelste apsis zit een stenen duif: ook binnen in de kerk zullen we straks zo'n duif zien. De toren is niet zo oud als de rest van de kerk, maar heeft met ruim 700 jaar toch een respectabele leeftijd.

Aan de zuidkant van de kerk passeren we de sacristie, dan een knekelhuis. Een blik door het tralievenster herinnert ons aan onze eigen sterfelijkheid (foto rechts). Geruime tijd na de opheffing van het klooster werd de kerk nieuw gewijd tot dorpskerk van Alvaschein die later, tot 1679, in gebruik was als begrafeniskerk van dat dorp. Van het klooster en kerkhof is echter niets meer te zien.

Dit zie je bij binnenkomst: een eenvoudige vierkante kerkzaal, de voorste helft zonder banken. De muren beschilderd met fresco's; in elke apsis een (oud?) natuurstenen altaar.

In de achterste helft zijn een paar bankjes geplaatst. Enkele vazen met bloemen en tegen de noordelijke deur geplaatste korenschoven laten zien dat de kerk met zorg wordt beheerd.

De foto rechts toont de kerkruimte van voor de restauratie (1968-1979). Toen zijn de (neo)barokke elementen verwijderd en heeft men de fresco's blootgelegd.

De kerk is nu veel leger geworden, maar heeft tegelijk meer uitstraling gekregen. De eenvoud van de architectuur draagt daaraan bij, de verhoudingen zijn harmonieus. De schilderijen overdonderen de bezoeker niet, maar nodigen uit tot aandachtige beschouwing.

De fresco's aan de noordwand van de kerk dateren van ca. 1400. Erboven en erachter zijn resten te zien van oudere beschilderingen.

Deze frescogroep aan de noordwand is gemaakt door een vermoedelijk lokale schilder. Links St. Gallus, in het midden een voorstelling van de zinnebeeldige inwijding van de kerk door apostel Petrus, herkenbaar aan zijn sleutels. Rechts zien we een - zoals ze in het Duits zeggen - 'Feiertagschristus': Jezus, niet omringd met de gebruikelijke martelwerktuigen, maar met alledaagse gereedschappen. Als waarschuwing dat je, als je die op zondagen en christelijke feestdagen gebruikt, dan zelf Jezus aan het pijnigen bent.

In volle lengte afgebeeld: Christophorus, de reus onder de heiligen, de veerman, die het Christuskind op zijn schouders door een woest stromende rivier droeg en veilig aan de overkant bracht. Om zijn voeten zie je de vissen in het water zwemmen. Maar wie is het figuurtje dat we zien tussen de voeten van Christophorus?

Meestal vind je in Zwitserland fresco's van Christophorus geschilderd – en dan vaak sterk verweerd – aan de buitenkant van kerken. Maar hier mag hij ons binnen begroeten.

Alleen in de middelste (en breedste) apsis is het grootste deel van de fresco's bewaard gebleven. Deze zijn door een - zoals zo vaak - anoniem gebleven kunstenaar aangebracht die in vakkringen de 'Meester van Mistail' wordt genoemd, zijn fresco's herkenbaar aan de zogenaamde 'weke stijl' waarin hij schilderde.

Bovenin is Christus als 'pantocrator' afgebeeld in een *mandorla*, een amandelvormige aura in de kleuren van de regenboog, symbool van liefde en verzoening. Er omheen de vier evangelisten.

De middelste rij (links) met de discipelen. De fresco's, die ook in deze katholieke kerk ooit met witkalk werden bedekt, zijn bij de restauratie maar in beperkte mate bijgewerkt.

Het rechter rijtje met de overige discipelen. Je moet een groot kunst- en bijbelkenner zijn om hen aan de hand van hun uiterlijk en attributen met zekerheid op naam te brengen.

Onderaan de middelste apsis is geheel links nog net St. Joris te zien, maar de aandacht wordt vooral getrokken door de drie koningen die, de oudste die zijn kroon heeft afgezet voorop, geschenken aan Maria en het kind aanbieden. De middelste koning wijst naar een engel die de ster vasthoudt. De kleinere figuren lijken wel door dezelfde meester te zijn geschilderd.

De jongste koning is opvallend elegant gekleed en heeft in de 'weke stijl' van de frescoschilder een welhaast feminiene uitstraling. Welk van de geschenken houdt hij in zijn hand?

Dieter Matti, kunstkenner en voormalig predikant, vroeg zich af of deze koning zich niet wat terughoudender had moeten presenteren. Maar, zo vervolgt hij, 'Zou ik mijn schepper ook niet zo willen ontmoeten, hoog modieus gekleed, als uitdrukking van mijn levensvreugde?'

Links de patroonheilige van de kerk, afgebeeld op de tussenmuur naar de rechter apsis. Rechts een kuise bloemenkrans op de altaarsteen aldaar. Met vage Karolingische fresco's op de achtergrond.

Ook op de zuidelijke muur zijn de fresco's vervaagd. Het linker raampje stond bij ons laatste bezoek open. Brandende kaarsjes lieten zien dat wie niet de eerste bezoekers van de kerk waren.

Opvallend fraai is het plafond van de kerk, met zwart-geel beschilderde houten ankers. Boven een van die ankers had indachtig aan psalm 84 een vogel (ik vermoed echter geen mus maar een zwarte roodstaart) zijn nest verstoep, we hoorden de jongen piepen. Zou het hun lukken de weg naar buiten te vinden, door het kleine en hoog gelegen raampje in de zuidmuur?

Een laatste blik in de kerk, naar voren en achteren, voor ook wij een weg naar buiten zoeken.

Langs de noordmuur van de kerk lopen we over een smal paadje terug naar de buitenwereld.

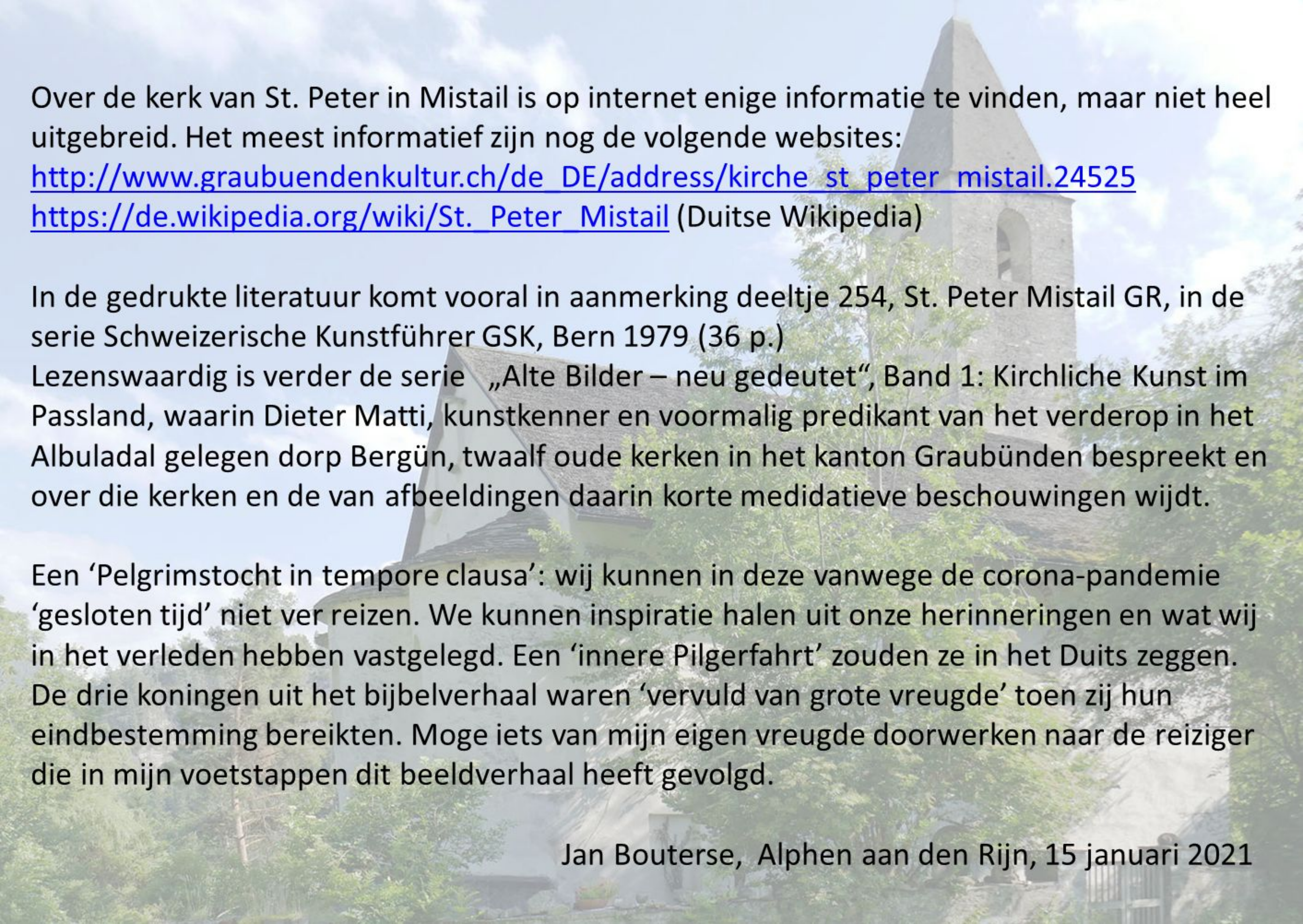

En we werpen een blik op de boerderij achter de kerk. Deze is grotendeels van hout gemaakt en wijkt ook in bouwstijl af van de meestal stenen huizen en boerderijen in de omringende dorpen. Wat zien we in de bovenste raampjes? Twee witte duifjes, net als in en bij de kerk.

Naast de boerderij een stal, kippen liepen er vrij rond. Ook ik voelde mij vrij. Liep even door naar de open staande deur en nam een foto van de koeien. Braunvieh, zoals het ras wordt genoemd. Ze hadden hun horens nog; zou hier op biologische wijze worden geboerd?

Het werd weer tijd om deze idyllische taferelen achter ons te laten en de eerste stappen te zetten op de terugtocht van deze kleine pelgrimsreis.

Over de kerk van St. Peter in Mistail is op internet enige informatie te vinden, maar niet heel uitgebreid. Het meest informatief zijn nog de volgende websites:

http://www.graubuendenkultur.ch/de_DE/address/kirche_st_peter_mistail.24525

[https://de.wikipedia.org/wiki/St. Peter Mistail](https://de.wikipedia.org/wiki/St._Peter_Mistail) (Duitse Wikipedia)

In de gedrukte literatuur komt vooral in aanmerking deeltje 254, St. Peter Mistail GR, in de serie Schweizerische Kunstführer GSK, Bern 1979 (36 p.)

Lezenswaardig is verder de serie „Alte Bilder – neu gedeutet“, Band 1: Kirchliche Kunst im Passland, waarin Dieter Matti, kunstkenner en voormalig predikant van het verderop in het Albuladal gelegen dorp Bergün, twaalf oude kerken in het kanton Graubünden bespreekt en over die kerken en de van afbeeldingen daarin korte meditatieve beschouwingen wijdt.

Een ‘Pelgrimstocht in tempore clausa’: wij kunnen in deze vanwege de corona-pandemie ‘gesloten tijd’ niet ver reizen. We kunnen inspiratie halen uit onze herinneringen en wat wij in het verleden hebben vastgelegd. Een ‘innere Pilgerfahrt’ zouden ze in het Duits zeggen. De drie koningen uit het bijbelverhaal waren ‘vervuld van grote vreugde’ toen zij hun eindbestemming bereikten. Moge iets van mijn eigen vreugde doorwerken naar de reiziger die in mijn voetstappen dit beeldverhaal heeft gevolgd.

Jan Bouterse, Alphen aan den Rijn, 15 januari 2021